

Список використаної літератури:

1. Про альтернативні види палива: Закон України від 14 січня 2000 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 12. Ст. 94.
2. Конституція України: прийнята 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 41. Ст. 546.
4. Про альтернативні джерела енергії Закон України від 20 лютого 2003 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 24. Ст. 155.

Ключові слова: біоенергетика, біомаса, альтернативна енергетика, сприятливе навколишнє природне середовище, екологічні права, екологічні нормативи.

Ключевые слова: биоэнергетика, биомасса, альтернативная энергетика, благоприятная окружающая природная среда, экологические права, экологические нормативы.

Key words: bioenergy, biomass, alternative energy, favorable environment, environmental rights, environmental regulations.

Дослідження здійснене у рамках виконання проекту «Альтернативна енергетика в Україні: шляхи системного законодавчого стимулювання», за фінансової підтримки Національного фонду досліджень України.

ПЛАТОНОВА ЄВГЕНІЯ ОЛЕГІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри аграрного, земельного та екологічного права,
кандидат юридичних наук, доцент*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ БІОЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ

На світовому енергетичному ринку біоенергетика продовжує впевнено зміцнювати свої позиції, залучаючи все більше країн до виробництва енергії з біомаси. До прикладу, такі європейські країни, як Фінляндія, Швеція, Австрія, Данія, Нідерланди, Німеччина та інші розвивають і удосконалюють біоенергетичні технології вже протягом 20–30 років. Залежність України від дорогих імпортованих палив та зниження негативного техногенного впливу на довкілля слугувало дієвим поштовхом пошуку альтернативних джерел енергії для забезпечення енергетичних потреб держави, промисловості та населення у секторах теплопостачання, електроенергетики та транспорту.

Біоенергетика ж виступала саме тією галуззю енергетики, яка передбачала використання біомаси як палива, адже в результаті її переробки утворюється один із різновидів біопалива: тверде, рідке чи газоподібне. Суспільні відносини у сфері біоенергетики, які виникли в результаті об'єктивної необхідності пошуку шляхів заміни традиційних джерел енергії на більш екологічно прийнятні, потребували їх належного

програмного правового регулювання та впровадження ефективних заходів щодо забезпечення державної підтримки їх розвитку.

В Україні увага біоенергетиці стала приділятися із середини 1990-х років. У цей же час були зроблені перші кроки по її розвитку і з'явилися перші законодавчі нормативно-правові акти, а також було прийнято ряд документів концептуального та програмного характеру, реалізація положень яких мала сприяти поширенню використання та стимулюванню біологічних видів палива. Так, Комплексна державна програма енергозбереження України, яка була схвалена Постановою Кабінету Міністрів України від 5 лютого 1997 року № 148, містить окремі приписи, що стосуються використання біомаси та інших видів нетрадиційного палива, що можуть забезпечити значну частину потреб у тепловій та електричній енергії. Проте, з огляду на програмний характер зазначеного документу, більшість його положень були загальними і не містили чітких механізмів їх реалізації [1, с. 96].

Важливим сегментом біоенергетики України є виробництво та споживання рідких біопалив для потреб сільського господарства, промисловості, транспорту. Незважаючи на це, протягом останніх 20 років в країні було розроблено та затверджено постановами Кабінету Міністрів України лише декілька відповідних програм, у тому числі, Програма «Етанол» від 4 липня 2000 року № 1044 (втратила чинність 13 січня 2011 року) та Програма розвитку виробництва дизельного біопалива від 22 грудня 2006 року № 1774. Проте їх виконання не було успішним з точки зору досягнення поставлених цілей [2, с. 73].

Так, Програмою «Етанол» передбачалося розширення використання етилового спирту як енергоносія та сировини для промисловості. На її виконання було організовано виробництво біоетанолу на державних спиртових заводах концерну «Укрспирт» та розроблено ряд нормативно-технічних документів на бензини моторні сумішеві з певним вмістом біоетанолу. Проте через відсутність законодавчого врегулювання обов'язковості використання біоетанолу для виробництва бензинів моторних сумішевих, суттєве подорожчання сировини (меляси) та у зв'язку з виявленням на ринку палива значної кількості підробок, виробництво біоетанолу було припинено з 1 січня 2005 року. На жаль, дотепер в Україні виробництво біоетанолу та біодизелю, так і не набуло широкого розвитку.

В свою чергу, головний акцент Програми розвитку виробництва дизельного біопалива був зроблений на створенні сировинної бази для виробництва біодизеля з ріпаку, а саме: розширення площ вирощування ріпаку, підвищення його врожайності, створення зон концентрованого вирощування ріпаку з метою наближення джерел сировини до місць виробництва дизельного біопалива тощо. На час прийняття зазначеної програми Уряд не опікувався необхідністю досягнення балансу поєднання екологічних, економічних та соціальних інтересів у цілеспрямованому виробництві біомаси для біопалива. Крім того, не був врахований вектор на необхідність опрацювання завдань створення механізмів стимулювання не тільки вирощування енергетичних культур задля збільшення обсягів виробництва біопалива, але і подальшої переробки

біомаси [3, с. 330]. Безперечно, розвиток даного напрямку потребує системної та послідовної державної політики, запровадження виважених інструментів стимулювання з огляду на перспективу.

Вагомими програмними документами для подальшого розвитку відносин виробництва та використання біопалива, а також спроб вжиття заходів державної підтримки біоенергетики були наступні: Концепція Державної цільової науково-технічної програми розвитку виробництва та використання біологічних видів палива, схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 лютого 2009 року № 276-р (проте сама Програма прийнята не була) та Державна цільова економічна програма енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010–2021 роки, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 1 березня 2010 року № 243.

До основних завдань зазначеної Державної цільової економічної програми належать заходи з реалізації проектів будівництва установок: для виробництва біодизеля та паливного біоетанолу, а також тих, що працюють на твердому біопаливі та біогазі; реалізація пілотних проектів з будівництва установок для генерації електроенергії з використанням енергії біомаси; розроблення техніко-економічного обґрунтування та проекту будівництва типової сучасної міні-ТЕЦ, що працює на біомасі та інших альтернативних видах палива [4].

Приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства та подальша ратифікація Угоди про асоціацію між нашою державою та Європейським Союзом (далі – ЄС) вимагало дещо інших підходів до регулювання енергетики, заснованих на базових принципах, прийнятих країнами ЄС, до розроблення документів стратегічного планування та практичної діяльності з реалізації державної політики в енергетичній сфері, зокрема впровадження концептуальних підходів стимулювання розвитку біоенергетики.

До найбільш яскравих програмних документів, спрямованих на подальший розвиток біоенергетики належать: Державна програма розвитку внутрішнього виробництва, затверджена Постановою Кабінету Міністрів від 12 вересня 2011 року № 1130; Національний план дій з відновлюваної енергетики на період до 2020 року, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 року № 902-р та Енергетична стратегія України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність», схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 року № 605-р [5].

Особливостями зазначених документів було те, що незважаючи на визнання біоенергетики галуззю, яка має один з найбільших потенціалів розвитку, завдяки особливостям клімату, потенціалу аграрного сектору та наявності необхідної робочої сили, – вони не передбачали конкретних механізмів реалізації стратегічних заходів, які в них передбачені, не містили комплексного підходу до вирішення питання забезпечення державної підтримки розвитку біоенергетики.

Наведений аналіз концептуальних, програмних і стратегічних документів, які виступають правовою формою реалізації енергетичної

політики держави в сфері розвитку виробництва та використання біологічних видів палива, дозволяє зробити висновок про їх декларативність і, як наслідок, доволі низьку ефективність. Вона обумовлюється високим ступенем узагальненості їх положень, подекуди фрагментарним та непослідовним характером заходів, спрямованих на стимулювання розвитку біоенергетичних відносин, відсутністю чітких механізмів та термінів їх реалізації. Суттєвим прорахунком чинних програмних документів є ігнорування проблем співвідношення екологічних, енергетичних та соціальних інтересів під час виробництва біопалива, що значно ускладнює впровадження європейських норм та стандартів сталого розвитку в вітчизняній біоенергетичній галузі. Успішний розвиток біоенергетики є можливим за умови формування цілісного стратегічного бачення використання наявного в країні біоенергетичного потенціалу з урахуванням можливих фінансово-економічних, екологічних та інших ризиків та загроз, впровадження системної та послідовної державної політики стимулювання розвитку біоенергетичних відносин.

Список використаної літератури:

1. Рудь Ю. Развитие законодательства об энергосбережении в сельском хозяйстве Украины. *Legea Si Viata*. 2014. № 11. S. 95–99.
2. Гелетука Г. Г. Основні тенденції та перспективи розвитку ринку моторних біопалив в ЄС та в Україні. *Теплофізика та теплоенергетика*. 2020. Т. 42, № 1. С. 69–75.
3. Григор'єва Х. А. Державна підтримка сільського господарства України: проблеми правового забезпечення: монографія. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 596 с.
4. Про затвердження Державної цільової економічної програми енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010–2021 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 березня 2010 року № 243. *Офіційний вісник України*. 2010. № 16. Ст. 762.
5. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність»: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 року № 605-р. *Урядовий кур'єр* від 08 вересня 2017 року № 167.

Ключові слова: біоенергетика, біологічні види палива, біомаса, державна підтримка біоенергетики, енергетична політика держави.

Ключевые слова: биоэнергетика, биологические виды топлива, биомасса, государственная поддержка биоэнергетики, энергетическая политика государства.

Key words: bioenergy, biological fuels, biomass, state support for bioenergy, state energy policy.

Дослідження здійснене у рамках виконання проекту «Альтернативна енергетика в Україні: шляхи системного законодавчого стимулювання», за фінансової підтримки Національного фонду досліджень України.